

บทที่ 4

พฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมให้เกษตรกรใช้สารเคมีป้องกัน กำจัดศัตรูพืชที่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

การทำเกษตรกรรมที่ผ่านมาในอดีต เกษตรกรในหมู่บ้านนิยมใช้แรงงานและภูมิปัญญาเท่าที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในการไถหว่านก็ใช้แรงงานคนและสัตว์ เช่น วัว ควาย การดำนา ก็ใช้การลงแขกมีการเตรียมอาหารข้าวปลาไปกินร่วมกันอย่างสนุกสนาน ไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยเฉพาะสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีอันตรายและมีราคาสูงทำให้เกษตรกรในปัจจุบันมีสุขภาพด้อยลง ประกอบกับมีหนี้สินจากการทำเกษตรกรรม และยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านอีกด้วย ดังผลจากการศึกษาที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ พื้นที่เพาะปลูก

เกษตรกรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 42.4 อายุโดยเฉลี่ยของเกษตรกรเท่ากับ 45 ปี ซึ่งถือว่าเป็นเกษตรกรในยุคคาบเกี่ยวระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่กับรุ่นเก่า ที่พร้อมจะยอมรับและเรียนรู้การทำเกษตรกรรมแบบสมัยใหม่ เริ่มมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการทำการเกษตร เช่น รถไถนาขนาดเล็ก ปุ๋ยเคมี เครื่องสูบน้ำ เครื่องนวดข้าว เครื่องหว่านปุ๋ย ฯลฯ ต่างจากเกษตรกรรุ่นเก่าที่มีอายุ 70 ปี ที่ยังคงเคยทำการเกษตรแบบเก่าอยู่เนื่องจากเกษตรกรรุ่นนี้ไม่มีผู้สืบทอดในการทำการเกษตร เพราะลูกหลานรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาในระดับสูงไม่นิยมกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมอีกต่อไป ส่วนมากจะไปทำงานในตัวเมือง หรือต่างจังหวัด บางรายไปทำงานต่างประเทศ พ่อ แม่ ที่มีอายุมากแล้วยังคงต้องทำเกษตรกรรมปลูกข้าวไว้เป็นอาหารหลักในครัวเรือน โดยเฉพาะข้าวเหนียวที่คนในหมู่บ้านนิยมบริโภค และเช่นเดียวกับเกษตรกรรุ่นใหม่ในหมู่บ้านที่มีอายุเพียง 20 ปี เกษตรกรรุ่นนี้ส่วนมากจะไม่รู้จักรับรู้การทำเกษตรกรรมแบบเก่าที่รุ่น พ่อ แม่ หรือ ปู่ ย่า ทำกันมา ไถนาโดยใช้ วัว ควาย ไม่เป็น ไม่รู้จักวิธีการทำนาแบบลงแขก หรือในหมู่บ้าน เรียกว่า “เอามือ” อีกแล้ว มีแต่การจ้างงานโดยใช้การจ่ายค่าแรงเพียงอย่างเดียว สมกับที่เป็นเกษตรกรในยุคทุนนิยม ที่คำนึงถึงเฉพาะต้นทุนและกำไรเท่านั้น

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชายถึงร้อยละ 98.6 เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือน ส่วนมากเป็นเพศชายและเคยมีประสบการณ์ในการฉีดพ่นสารเคมีด้วยตัวเองมาก่อน ส่วนเพศหญิง

นั้นพบว่าที่เคยมีประสบการณ์ดังกล่าวน้อย เนื่องจากจะเป็นเพียงผู้ช่วยในการเตรียมอุปกรณ์ และนำสำหรับการผสมสารเคมีเท่านั้น ระดับการศึกษาส่วนมากพบว่าเกษตรกรจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น เป็นเพราะเกษตรกรรุ่นเก่าไม่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือในตัวเมืองหรือระดับสูง ต้องการให้เป็นแรงงานในครัวเรือนมากกว่า ส่วนลูกหลานที่มีโอกาสศึกษาในระดับสูงก็จะไม่กลับมาทำเกษตรกรรมอีก แต่จะหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน เช่น รับราชการ รับจ้างในตัวเมือง ทำงานตามห้างร้านบริษัท โรงแรม เป็นต้น จะเห็นได้ว่ามีเกษตรกรที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาสูงถึงร้อยละ 55.5 ตรงข้ามกับเกษตรกรในปัจจุบันที่นิยมส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงมากขึ้น จึงส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรมมากขึ้น ทำให้ค่าจ้างแรงงานสูงจึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การทำเกษตรกรรมในปัจจุบันมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นด้วย

ส่วนรายได้ของเกษตรกรพบว่า อยู่ระหว่าง 20,000-29,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 47.9 เนื่องจากเกษตรกรปลูกพืชเพื่อขายมากขึ้น มีการปลูกพืชเสริมนอกฤดูการปลูกข้าว จึงทำให้มีรายได้จากการขายผลผลิต เกษตรกรบางคนมีรายได้สูงถึงเท่ากับ 100,000 บาทต่อปี นอกจากนี้ประสบการณ์ในการเพาะปลูกก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกษตรกรที่สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น เช่น การใช้ปุ๋ยเคมี ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชบ่อยครั้งขึ้น รวมถึงการใช้ปุ๋ยเคมีหรือฮอร์โมนในการเร่งการเจริญเติบโตของพืชอีกด้วย จากตารางที่ 15 ข้อ 5 เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมอยู่ระหว่าง 11-20 ปี สูงถึงร้อยละ 33.3

จากตารางที่ 8 พบว่าพืชที่ นิยมปลูกมากที่สุด คือ ข้าว ร้อยละ 95.1 โดยเฉพาะข้าวเหนียวซึ่งนิยมบริโภคของประชากรในหมู่บ้าน พบว่าพันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกในหมู่บ้าน ได้แก่ ข้าวพันธุ์ กข6, ข้าวเหนียวสันป่าตอง เป็นต้น ส่วนข้าวเจ้าก็ปลูกบ้างเพื่อขายให้โรงสีหรือพ่อค้าคนกลาง พันธุ์ที่นิยมปลูก คือ ข้าวหอมมะลิเป็นส่วนใหญ่ หลังจากการปลูกข้าวนาปีแล้วพืชครั้งที่สอง เกษตรกรจะปลูกถั่วเหลืองถึงร้อยละ 87.5 เนื่องจากถั่วเหลือง เป็นพืชที่ปลูกง่าย ใช้แรงงานไม่มาก ต้นทุนไม่สูงเหมือนพืชชนิดอื่น ส่วนด้านการบำรุงรักษามีปัญหาเหมือนกัน เนื่องจากแมลงศัตรูพืชรบกวนมากกว่าข้าวและพืชผักชนิดอื่น นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรปลูกพืชผักอื่น ๆ บ้าง นอกจากถั่วเหลือง คือ ผักต่าง ๆ มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว แตงกวา พริก เป็นต้น ส่วนพืชอื่น ๆ ที่พบอีก ร้อยละ 1.4 พบว่าปลูก กระเจี๊ยบแดง ถั่วลิ้นเต่า เพื่อส่งขายให้พ่อค้าตลาดในเมืองเชียงใหม่ พื้นที่ในการถือครองของเกษตรกร ร้อยละ 43.1 มีพื้นที่ถือครองเพียง 1-5 ไร่เท่านั้น จึงยังคงเป็นการทำการเกษตรขนาดเล็กเพื่อยังชีพ คือปลูกได้เฉพาะข้าวหรือพืชผักบางชนิดเท่านั้น เกษตรกรไม่สามารถทำการเกษตรแบบผสมผสานหรือ เกษตรแบบพอเพียงตามแนว

ทางพระราชดำริได้ เพราะไม่สามารถแบ่งย่อยที่ดินออกเป็นสัดส่วนได้เพียงพอในการทำการเกษตรแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของ ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ พื้นที่เพาะปลูก

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ พื้นที่เพาะปลูก	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
20-30 ปี	10	6.9
31-40 ปี	39	27.1
41-50 ปี	61	42.4
51-60 ปี	34	23.6
รวม	144	100
2. เพศ		
ชาย	142	98.6
หญิง	2	1.4
รวม	144	100
3. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	12	8.3
ชั้นประถมศึกษา	80	55.5
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	16	11.1
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	33	2.1
อื่น ๆ	3	2.1
รวม	144	100

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ พื้นที่เพาะปลูก	จำนวน	ร้อยละ
4. รายได้ต่อปี		
10,000-19,000 บาท	49	34.0
20,000-29,000 บาท	69	47.9
30,000-39,000 บาท	14	9.7
40,000-49,000 บาท	6	4.2
มากกว่า 50,000 บาท	4	2.8
รวม	142	98.6
5. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพเกษตรกร		
1-10 ปี	24	16.7
11-20 ปี	48	33.3
21-30 ปี	32	22.2
31-40 ปี	11	7.6
มากกว่า 41 ปีขึ้นไป	3	2.1
รวม	118	81.9
6. พื้นที่เพาะปลูก		
พื้นที่ของตนเอง	101	70.1
ผู้อื่นให้ทำฟรี	4	2.8
เช่า	39	27.1
อื่น ๆ	-	-
รวม	144	100
7. ขนาดของพื้นที่เพาะปลูก		
1-5 ไร่	62	43.1
6-10 ไร่	58	40.3
11-15 ไร่	13	9.0
16-20 ไร่	5	3.5
มากกว่า 20 ไร่ขึ้นไป	2	1.4
รวม	144	100

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ พื้นที่เพาะปลูก	จำนวน	ร้อยละ
8. ชนิดของพืชที่ปลูก		
ข้าวนาปี	137	95.1
ถั่วเหลือง	126	87.5
ข้าวนาปรัง	44	30.6
ถั่วฝักยาว, ถั่วลันเตา	17	11.8
ผัก	16	11.1
พริก	10	6.9
มะเขือเทศ	6	4.2
แตงกวา	2	1.4
อื่น ๆ	2	1.4
รวม	360	250.0

4.2 พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่าช่วงเวลาที่เกษตรกรนิยมดำเนินการฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช คือ ช่วงเวลาเช้า ร้อยละ 91.7 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาดังกล่าวนั้น อากาศจะเย็นสบายไม่ทำให้รู้สึกร้อนมากหรืออึดอัดในระหว่างการฉีดพ่น ประกอบกับลมจะไม่ค่อยแรงเหมือนช่วงบ่ายหรือช่วงเวลาเย็น ทิศทางลมก็มีผลต่อการดำเนินการฉีดพ่นของเกษตรกร ถ้าหากลมเกิดเปลี่ยนทิศทางบ่อย เกษตรกรก็มีโอกาสสัมผัสสารเคมีได้สูง เพราะในการฉีดพ่นเกษตรกรต้องอยู่เหนือลมเสมอ นอกจากนี้การแต่งกายและอุปกรณ์ป้องกันการสูดดมสารเคมีก็มีผลกับการเลือกช่วงเวลาเช่นเดียวกัน พบว่าเกษตรกรที่แต่งกายรัดกุมมิดชิด และมีการสวมผ้าปิดปาก จมูก หรือสวมหน้ากากทุกครั้ง เพื่อป้องกันกันการสูดดมหรือสัมผัสสารเคมีสูงถึงร้อยละ 91.0 (ตารางที่ 16 ข้อ 2-3) แต่ก็ยังพบว่ายังมีเกษตรกรถึงร้อยละ 9 ที่ยังคงแต่งกายไม่ถูกต้องปลอดภัย เนื่องจากสวมปิดจมูกปิดปากหรือหน้ากาก เพียงบางครั้งหรือไม่สวมเลยก็มี เช่นเดียวกับกับการคำนึงถึงทิศทางลม เป็นที่น่าสังเกตว่า มีเกษตรกรถึงร้อยละ 18 ที่อยู่เหนือลมบางครั้ง และไม่คำนึงถึงทิศทางลมเลย นอกจากนี้การสวมถุงมือในการผสมสารเคมีและขณะดำเนินการฉีดพ่นก็สำคัญ พบว่าเกษตรกร ร้อยละ 88 สวมถุงมือทุกครั้งที่สัมผัสสารเคมีและผสมสารเคมี และยังมี

เกษตรกร ร้อยละ 12 ที่ยังคงสวมบ้างไม่สวมบ้าง หรือไม่เคยสวมถุงมือเลย ในการผสมสารเคมี หรือทุกครั้งที่สัมผัสภาชนะบรรจุหรืออุปกรณ์ในการฉีดพ่นสารเคมี

ส่วนการปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำเตือนตามฉลากข้างขวดหรือกล่องบรรจุสารเคมี ป้องกันกำจัดศัตรูพืชนั้นพบว่า เกษตรกร ร้อยละ 93.8 มีการปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างถูกต้อง ครบครัด ในการใช้ส่วนผสม การสัมผัส การฉีดพ่นหรือการป้องกันอันตรายจากการสูดดม สัมผัสหรือการกิน แต่ยังคงพบว่ามีเกษตรกรอีกร้อยละ 6.3 ที่ปฏิบัติตามเป็นบางครั้ง ซึ่งสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนในการเอาใจใส่ต่อการอ่านฉลากและคำแนะนำก่อนที่จะใช้สารเคมี ของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 76.4 มีการอ่านฉลากคำแนะนำทุกครั้งอีกร้อยละ 24 ที่อ่านเป็น บางครั้ง และไม่อ่านเลย เนื่องจากอ่านหนังสือไม่ออก หรืออีกกลุ่มเชื่อว่าอ่านครั้งเดียวหรือ หลายครั้งแล้วจำได้ และสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำเตือนได้ถูกต้องเสมอ นอกจากนี้ ยังพบว่าเกษตรกรที่อ่านหนังสือไม่ออกหรืออ่านเป็นบางครั้งนั้นสามารถเรียนรู้จากการได้รับคำ แนะนำจากเกษตรกรเพื่อนบ้านหรือจากร้านค้าตัวแทนจำหน่ายสารเคมี เป็นต้น

การที่เกษตรกรในปัจจุบันนิยมปลูกข้าวหรือพืชผัก ไม่ใช่เพียงแต่การบริโภคภายในครัวเรือนเหมือนดังเช่นในอดีตเท่านั้น แต่ยังมีความต้องการปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวอีกด้วย ทำให้เกิดความพยายามที่จะเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้มากขึ้น วิธีการหนึ่งที่เกษตรกรเชื่อว่าทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นได้อย่างแน่นอน คือ การบำรุงดินและต้นพืชด้วยปุ๋ย สอร์โมนต่าง ๆ และที่สำคัญก็คือ ลดหรือป้องกันการทำลายต้นพืชของศัตรูทุกชนิดโดยการใช้ สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช จากการศึกษาพบว่า มีเกษตรกรที่เชื่อว่าเมื่อใช้สารเคมีป้องกัน กำจัดศัตรูพืชแล้วสามารถช่วยเพิ่มผลผลิตได้จริงถึงร้อยละ 96.5 นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกร บางส่วนมีความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชทำลายพืชผล โดยการปลูกพืชผักในฤดูกาลผลิต หรือพบว่าฤดูฝนแมลงศัตรูพืชบางชนิดจะระบาดได้น้อยกว่าในฤดูแล้ง เมื่อผลผลิตไม่ถูกแมลง หรือศัตรูพืชทำลายก็จะทำให้มีลักษณะภายนอกที่สวยงาม เป็นที่ต้องการของตลาด ขายหรือ จำหน่ายได้ราคาดี ทำให้เกษตรกรเชื่อว่าราคาผลผลิตเป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้ใช้สารเคมีบ่อย ครั้งขึ้น ถึงร้อยละ 98.6 และยังพบว่ายังมีเกษตรกรถึงร้อยละ 94.4 ที่เชื่อว่าการใช้สารเคมีป้องกัน กำจัดศัตรูพืชมีส่วนทำให้พืชผลโตเร็วได้ผลผลิตมาก มีลักษณะภายนอกสวยงามน่ารับประทาน แต่เกษตรกรไม่ได้คำนึงถึงว่า การใช้สารเคมีในปริมาณมากและบ่อยครั้งเป็นการเพิ่มต้นทุนใน การผลิตได้มากเช่นกัน

ทางด้านความรู้และความเข้าใจเรื่องของสาเหตุที่ทำให้ศัตรูพืชในธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น กว่าในอดีต และลักษณะหรือวิธีการปลูกพืชของเกษตรกรก็มีส่วนทำให้ศัตรูพืชระบาดได้ง่าย

และรวดเร็ว เช่นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (monocropping) คือ ปลูกข้าวอย่างเดียวนานทุกแปลง หรือปลูกถั่วเหลืองเหมือนกันหมด พบว่าเกษตรกรร้อยละ 88.2 เชื่อตามเหตุผลดังกล่าวข้างต้น (ตารางที่ 16 ข้อ 10 และ 11) นอกจากนี้ยังมีการเชื่อตามคำแนะนำของเกษตรกรเพื่อนบ้าน หรือการเอาอย่างวิธีการผลิตของเพื่อนบ้าน ที่ประสบผลสำเร็จในการปลูกแล้วได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นจริงอีกด้วย ถึงร้อยละ 73.6 โดยเฉพาะการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูแล้วได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น รวมถึงสารเคมีชนิดอื่น ๆ เช่น ปุ๋ย ฮอร์โมนต่าง ๆ ด้วย

จากการศึกษาและการสังเกตการณ์ รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่าพฤติกรรมในการเก็บรักษาสารเคมีฯ ส่วนที่เหลือ รวมถึงการทิ้งทำลายส่วนของภาชนะบรรจุสารเคมีที่ใช้หมดแล้ว พบว่าส่วนมากร้อยละ 50 มีการเก็บรักษาที่ถูกต้อง คือ เก็บในที่มิดชิดพ้นจากมือเด็ก และสัตว์เลี้ยง และที่พบว่าไม่มีการเก็บที่ถูกต้องหรือหมดฤดูกาลเพาะปลูกแล้วทิ้งไว้ตามไร่นา หรือเก็บไว้ในโรงเก็บได้ทุนบ้าน ได้ทุนฉางข้าว ถึงร้อยละ 11.2 นอกจากนี้พฤติกรรมในการเก็บหรือทิ้งทำลายขวดบรรจุสารเคมีที่ใช้หมดแล้ว ร้อยละ 70 สามารถทำได้ถูกต้องและปลอดภัย คือ ฟังดินหรือเผา และจากการสังเกตหรือสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ร้อยละ 27 ยังมีการทิ้งหรือทำลายไม่ถูกต้อง คือ การทิ้งตามไร่นา ทิ้งในป่าละเมาะใกล้ ๆ ทุ่งนา ทิ้งลงแม่น้ำลำคลองสาธารณะ เป็นต้น

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมและปัจจัยกระตุ้นการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

พฤติกรรมและปัจจัยกระตุ้นการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
1. เวลาที่ฉีดพ่นสารเคมี		
เช้า	132	91.7
กลางวัน	2	1.4
บ่าย	5	3.5
เย็นหลัง 16.00 น.	5	3.5
รวม	144	100
2. ตำแหน่งที่อยู่ขณะฉีดพ่นสารเคมี		
อยู่เหนือลมทุกครั้ง	128	88.9
อยู่เหนือลมเป็นบางครั้ง	15	10.4
ไม่คำนึงถึงทิศทางลม	1	0.7
รวม	144	100
3. การสวมหน้ากากป้องกันไอพิษขณะฉีดพ่นสารเคมี		
สวมเป็นประจำทุกครั้ง	131	91.0
สวมเป็นบางครั้ง	11	7.6
ไม่ได้สวมเลย	2	1.4
รวม	144	100
4. การสัมผัสอุปกรณ์การฉีดพ่น		
สวมถุงมือประจำทุกครั้ง	127	88.2
สวมถุงมือเป็นบางครั้ง	15	10.4
ไม่เคยสวมถุงมือเลย	2	1.4
รวม	144	100

พฤติกรรมและปัจจัยกระตุ้นการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
5. การปฏิบัติตามฉลากบนขวดยา		
ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด	130	93.8
ปฏิบัติตามเป็นบางครั้ง	9	6.3
ไม่เคยปฏิบัติตาม	-	-
เย็นหลัง 16.00 น.	5	3.5
รวม	144	100
6. การอ่านฉลากและคำแนะนำก่อนใช้สารเคมี		
ไม่อ่านเพราะอ่านไม่ออก ไม่เข้าใจ	3	2.1
อ่านเป็นบางครั้ง	31	21.5
อ่านทุกครั้ง	110	76.4
รวม	144	100
7. เมื่อใช้สารเคมีแล้วได้ผลผลิตเพิ่ม		
จริง	139	96.5
ไม่จริง	5	3.5
รวม	144	100
8. การใช้สารเคมีทำให้ประหยัดค่าแรงงาน		
พืชผลโตเร็วให้ผลผลิตมาก		
ใช่	136	94.4
ไม่ใช่	8	5.6
รวม	144	100
9. ราคาผลผลิตเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้ใช้สารเคมี		
จริง	142	98.6
ไม่จริง	2	1.4
รวม	144	100

พฤติกรรมและปัจจัยกระตุ้นการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
10. สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น ไปกระตุ้นให้ใช้สารเคมีมากขึ้น		
ใช่	140	97.2
ไม่ใช่	4	2.3
รวม	144	100
11. พืชชนิดเดียว/เชิงเดี่ยวถูกศัตรูพืชทำลายได้ง่าย		
ใช่	127	88.2
ไม่ใช่	17	11.8
รวม	144	100
12. ความเชื่อต่อการเอาอย่างเพื่อนบ้านที่ได้ผลผลิตสูงจากการใช้สารเคมี		
เชื่อ	106	73.6
ไม่เชื่อ	38	26.4
รวม	144	100
13. การเก็บรักษาสารเคมีที่เหลือจากการใช้		
เก็บใส่ขวดเดิม	72	88.2
ทิ้ง	16	10.4
เผา	1	1.4
ฝัง	1	0.7
ใส่ถุงเก็บ	11	7.6
อื่น ๆ	38	26.4
รวม	144	100

พฤติกรรมและปัจจัยกระตุ้นการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
14. การเก็บภาชนะบรรจุสารเคมีที่ใช้หมดแล้ว		
ฝังดิน	82	56.9
ทิ้ง	12	8.3
เผา	38	26.4
ล้างเก็บไว้ใช้ต่อ	3	2.1
อื่น ๆ	9	6.3
รวม	144	100

4.3 แหล่งที่มาของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ความรู้ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

แหล่งที่มาของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร (ตารางที่ 17) พบว่า เกษตรกรในหมู่บ้านส่วนมาก ร้อยละ 41.7 นิยมที่จะเดินทางไปซื้อสารเคมีในตัวเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากมีร้านตัวแทนจำหน่ายสารเคมีให้เลือกมาก ทั้งตลาดบริเวณถนนราชวงศ์และย่านตลาดข้างเผือก เนื่องจากในวันที่ไปซื้อสารเคมีนั้นก็จะมีโอกาสซื้อของใช้ในครัวเรือนประเภทอื่นจัดเตรียมไว้ด้วย เช่น อาหาร เสื้อผ้าหรืออุปกรณ์ในการทำการเกษตรอย่างอื่นด้วย เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรนิยมเดินทางไปซื้อสารเคมีด้วยตนเอง เนื่องจากปัจจุบันการคมนาคมสะดวกขึ้นกว่าก่อนหรือบางรายก็มีร้านค้าประจำทำให้สามารถซื้อสารเคมีได้ในราคาถูกกว่า และยังสะดวกในการเลือกและได้รับคำแนะนำใหม่ ๆ ในการเลือกใช้สารเคมีจากทางร้านอีกด้วย เนื่องจากความคุ้นเคยกับเจ้าของร้าน รองลงมาคือการซื้อจากสำนักงานสหกรณ์การเกษตรสันทราย ร้อยละ 38.9 เนื่องจากไม่ต้องเดินทางไปซื้อไกลและยังสามารถซื้อในระบบเงินเชื่อได้อีกด้วย และยังมีเงินปันผลช่วงสิ้นปีด้วย แหล่งอื่นที่พบก็คือ ร้านค้าตัวแทนจำหน่ายสารเคมีในหมู่บ้าน ตลาดอำเภอสันทรายและพ่อค้าเร่ ตามลำดับ

ส่วนผู้ที่แนะนำให้เกษตรกรใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช คือ เพื่อนบ้าน โดยเฉพาะเพื่อนบ้านที่มีอาชีพเกษตรกรรมเหมือนกันถึงร้อยละ 43.1 รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งเกษตรกรตำบลหรือระดับอำเภอ ร้อยละ 37.5 และจากแหล่งอื่นอีกเป็นส่วนน้อย คือ จากญาติพี่น้อง สมาชิกในครัวเรือน ตามลำดับ เป็นต้น

สำหรับช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกรณีจัดเตรียมหรือจัดหาสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชคือ ช่วงเวลาก่อนฤดูการปลูกพืช ถึงร้อยละ 54.2 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่เกษตรกรมีเวลาว่าง ภาย หลังฤดูการเก็บเกี่ยวช่วงเดือน เม.ย-พ.ค ของทุกปี ส่วนการใช้สารเคมีประเภทป้องกันหรือ กำจัดศัตรูพืชบางประเภท ส่วนมาก ร้อยละ 72.8 นิยมกำจัดก่อนการปลูกพืช เพราะเป็นการป้อง กันไม่ให้พืชถูกแย่งอาหารจากพวกวัชพืช และเพื่อป้องกันสารเคมีปราบวัชพืช ไปทำลายพืชที่ ปลูกได้ รวมทั้งเป็นการสะดวกในการเตรียมดินและแปลงเพาะปลูกพืช

แหล่งที่มาของความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 32.6 เชื่อว่าการได้ รับความรู้หรือคำแนะนำที่ถูกต้องและปลอดภัยในการใช้สารเคมีมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เกษตรตำบล อำเภอ เป็นต้น ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ใกล้เคียงกับการได้รับคำแนะนำจากเกษตรกรเพื่อน บ้าน คือ ร้อยละ 30.6 รองมา จากการได้รับความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือ พิมพ์ รวมทั้งแผ่นป้ายโฆษณา แผ่นปลิวต่าง ๆ เป็นต้น

เกษตรกรที่เคยได้รับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในหมู่บ้าน พบเพียงร้อยละ 21.5 เท่านั้น และยังพบอีกว่าเกษตรกรที่เคยได้รับการฝึกอบรม สามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ได้อย่างถูกต้องปลอดภัยอีกด้วย และยังมีความตระหนักถึง พิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทั้งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม สูงถึงร้อยละเปอร์เซ็นต์เต็ม ดังตารางที่ 17 ข้อ 6-7

ส่วนเกษตรกรที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมจากที่ใดเลย พบว่าสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง เป็นส่วนมาก ทั้งขั้นตอนก่อนการฉีดพ่นสารเคมี ขณะการฉีดพ่นสารเคมี และภายหลังการฉีด พ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ดังตารางที่ 16 ข้อ 1-4

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละแหล่งที่มา และความรู้ ของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช

แหล่งที่มาของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช	จำนวน	ร้อยละ
1. แหล่งที่มาของสารเคมีป้องกันศัตรูพืช		
ชื่อจากตลาดในเชียงใหม่	60	41.7
ตลาดในอำเภอสันทราย	4	2.8
ตลาด/ร้านค้าในหมู่บ้าน	18	12.5
พ่อค้าเร่/ผู้แทนนำมาขาย	5	3.5
สหกรณ์การเกษตร	56	38.9
อื่น ๆ	1	0.7
รวม	144	100
2. ผู้แนะนำให้ใช้สารเคมี		
สมาชิกในครัวเรือน	6	4.2
ญาติพี่น้อง	7	4.9
เพื่อนบ้าน	62	43.1
เกษตรตำบล/เกษตรอำเภอ	54	37.5
เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ฝ่ายปราบศัตรูพืช)	14	9.7
ร้านค้า	-	-
อื่น ๆ	1	0.7
รวม	144	100
3. ช่วงเวลาที่ใช้สารเคมีปราบวัชพืช		
ก่อนปลูกพืช	104	72.8
หลังปลูกพืช	40	27.2
รวม	144	100

แหล่งที่มาของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช	จำนวน	ร้อยละ
4. ช่วงเวลาในการจัดหาสารเคมี		
ก่อนฤดูปลูกพืช	78	54.2
ในช่วงเวลาปลูกพืชแล้ว	10	6.9
หลังการปลูกพืชแล้ว	26	18.1
ระยะที่ศัตรูพืชระบาด	21	14.6
ทุกช่วงเวลาที่สะดวก	9	6.3
รวม	144	100
5. ผู้แนะนำว่าเมื่อใช้สารเคมีจะได้ผลผลิตเพิ่ม		
พ่อค้า	18	12.5
เพื่อนบ้าน	66	45.8
เจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์การเกษตร	30	20.8
เกษตรกรตำบล	26	18.1
อื่นๆ	4	2.7
รวม	144	100
6. แหล่งที่มาของความรู้ในการใช้สารเคมี		
ญาติพี่น้อง	8	5.6
เพื่อนบ้าน	44	30.6
ร้านค้า	14	9.7
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	47	32.6
สื่อต่าง ๆ (วิทยุ ทีวี หนังสือพิมพ์)	31	21.5
รวม	144	100
7. การฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมี ป้องกันกำจัดศัตรูพืช		
เคย	31	21.5
ไม่เคย	113	78.5
รวม	144	100

แหล่งที่มาของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช	จำนวน	ร้อยละ
8. การนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปปฏิบัติ		
ปฏิบัติ	31	100.0
ไม่ปฏิบัติ	-	-
รวม	144	100
9. แหล่งข้อมูลที่ทำให้ความรู้ คำแนะนำในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช**		
วิทยุ	84	58.6
หนังสือพิมพ์	54	37.5
เพื่อนบ้าน	78	54.2
โทรทัศน์	81	56.3
เอกสารคำแนะนำ	85	59.0
พนักงานขายสารเคมี	31	21.5
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	80	55.6
ร้านค้าตัวแทนจำหน่ายสารเคมี	69	47.9
อื่นๆ	3	2.1
รวม	144	100

หมายเหตุ : ** เกษตรกร 1 คน สามารถได้รับความรู้และคำแนะนำในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากแหล่งต่าง ๆ ได้มากกว่า 1 แหล่ง

4.4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบและพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพของเกษตรกร

ก) ด้านสุขภาพอนามัย

เกษตรกรที่ใช้สารเคมีฉีดพ่นในไร่นา ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะมีการป้องกันและการใช้ถูกวิธีก็ตาม ผลกระทบเฉียบพลันที่พบต่อสุขภาพของเกษตรกรเองภายหลังการฉีดพ่น พบว่าอาการวิงเวียนศีรษะมีมากที่สุด ร้อยละ 75 จากการสอบถามเกษตรกรพบว่าในขณะที่ทำงานกลางแจ้ง ความร้อนจากแสงแดดหรือการสวมใส่เสื้อผ้าที่มิดชิดท่ามกลางอากาศที่ร้อนระอุ มีส่วนทำให้เกิดอาการวิงเวียนศีรษะ บางคนได้กลิ่นสารเคมีขณะฉีดพ่นก็ทำให้เกิดอาการดังกล่าวได้ รองลง

มาที่พบได้แก่ อาการแน่นหน้าอก ร้อยละ 23.6 เนื่องมาจากการสูดดมกลิ่นสารเคมีนั่นเอง เพราะบางครั้งขณะฉีดพ่นมักจะรู้สึกวุ่นวายหรือเหนื่อย อากาศไม่พอหายใจก็จะเปิดผ้าปิดปากจุมอกออกทำให้บางครั้งก็อาจผลอสูดเอากลิ่นสารเคมีเข้าไปได้ หรือเกิดจากขณะที่เปิดผ้าปิดปากจุมอกออกลมเกิดเปลี่ยนทิศทางกระแทกหน้า ทำให้มีโอกาสสูดดมกลิ่นสารเคมีเข้าไปได้เช่นกัน ซึ่งเกษตรกรเชื่อว่าผลทำให้เกิดอาการดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรถึงร้อยละ 23 ที่ไม่ปรากฏอาการตามที่กล่าวมาเลย ด้วยเกษตรกรกลุ่มนี้มีการป้องกันการสัมผัสกลิ่นและละอองสารเคมีโดยตรง และยังพบอีกว่าส่วนมากเกษตรกรกลุ่มนี้อายุยังน้อยและประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ระหว่าง 1-10 ปี เท่านั้น

ข) ผลกระทบต่อพืชผักที่นำมาบริโภค

พืชผักในนาที่เกษตรกรนิยมนำมาบริโภคในครัวเรือน คือ ผักบุ้งนา ผักแว่น ผักจุมป่า เต่า(สาหร่าย) โดยคิดเป็นร้อยละ 31.9, 13.2, 8.3 และ 2.1 ตามลำดับ จากการสอบถามทราบว่าก่อนฤดูการทำนาหรือปลูกพืชผัก เกษตรกรได้มีการเก็บพืชผักเหล่านี้มาบริโภคประจำและจะไม่ปรากฏอาการแพ้ใด ๆ ซึ่งเกษตรกรส่วนมากจะทราบว่าช่วงนี้พืชผักจะมีสารพิษตกค้างน้อยหรือแทบไม่มีเลย แต่ภายหลังจากที่มีการเริ่มลงมือทำการปลูกพืชผักก็จะเริ่มมีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทั้งแมลงและวัชพืช รวมถึงปุ๋ยเคมี ฮอร์โมนต่าง ๆ ภายหลังระยะเวลาดังกล่าว ถ้าหากเกษตรกรยังคงเก็บพืชผักดังกล่าวมาบริโภค พบว่า ร้อยละ 11.1 มีอาการเวียนศีรษะ ร้อยละ 9.7 มีอาการอาเจียนและท้องเสียอีกด้วย และยังพบว่ามีเกษตรกรถึง ร้อยละ 42.4 ไม่ปรากฏอาการใดเลย จากการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรดังกล่าวจะไม่เก็บพืชผักดังกล่าวมาบริโภคในครัวเรือนภายหลังจากฤดูการทำนาอีกเลย หรือบางรายก็บริโภคบ้างแต่ในปริมาณน้อยและไม่บ่อยนัก

กรณีเดียวกันกับสัตว์น้ำ พบว่าที่นิยมนำมาบริโภคในครัวเรือน ได้แก่ ปลา ปูนา หอย ตามลำดับ และภายหลังจากการทำนาและมีการใช้สารเคมีแล้ว ยังมีการนำสัตว์น้ำเหล่านี้มาบริโภค มักจะพบอาการ เวียนศีรษะ ท้องเสีย อาเจียน เช่นเดียวกัน และที่สังเกตได้ว่าสัตว์น้ำเหล่านี้ได้รับสารเคมีตกค้างหรือไม่ สังเกตได้จากปลาที่มีแผลเน่าเปื่อยตามลำตัว หรือตัวซีดเหลือง เช่นเดียวกับ ปูและหอย จะมีอาการ ซีด เหลือง หรือมีแผล เป็นต้น

ค) สัตว์อื่น ๆ เช่น นก แมลง ที่เป็นประโยชน์ต่อการผสมเกสรของพืช เช่น ผึ้ง แมลงอื่น ๆ พบว่า สัตว์เหล่านี้มีจำนวนลดลง เกษตรกรร้อยละ 70.8 เห็นด้วยว่าเกิดจากการใช้สารเคมีป้องกัน

กำจัดศัตรูพืชนั้นเอง โดยเฉพาะนกบางประเภทแทบจะไม่ปรากฏให้เห็นในหมู่บ้านอีกเลยทั้งที่ในอดีตมีให้เห็นได้ทั่วไปตามทุ่งนาหรือหมู่บ้านรอบ ๆ ทุ่งนา เช่น นกกางเขนบ้าน นกกิ่งไครง นกเอี้ยง เป็นต้น

ตารางที่ 20 พบว่าชาวบ้านหรือเกษตรกรมีความรู้สึกห่วงใยในระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก ไม่อยากให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเลวลงเสื่อมโทรมลง ถึงร้อยละ 99.3

ง) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ระยะเวลาภายหลังจากการฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชกับการเก็บพืชผักมาบริโภค พบว่า เกษตรกรร้อยละ 47.2 จะเก็บพืชผักมาบริโภคภายหลังจากการฉีดพ่นอย่างน้อย 6-10 วันขึ้นไป และ ร้อยละ 20.8 จะเก็บมาบริโภคอย่างน้อย 11-15 วัน ส่วนน้อยร้อยละ 2.8 เท่านั้นที่เก็บมาบริโภค ภายหลังจากการฉีดพ่นสารเคมีเพียง 1-5 วัน ทำให้พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ถึงแม้จะไม่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการสลายตัวของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชก็ตาม แต่สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ที่เกิดจากการบริโภคพืชผัก ภายหลังจากการฉีดพ่นทันที มักจะทำให้เกิดอาการแพ้ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับคำถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการสลายตัวช้า/เร็ว ของสารเคมีภายหลังจากการฉีดพ่น ร้อยละ 51.4 ไม่เข้าใจถึงระยะเวลาดังกล่าวว่าจะใช้เวลาานเท่าใดของสารเคมีแต่ละประเภท สำหรับการสลายตัวหรือความสามารถในการตกค้างอยู่ในน้ำ ดิน หรือแม้แต่อากาศ เป็นต้น

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบและพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพของเกษตรกร

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบและพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพของเกษตรกร	มี	ร้อยละ
1. อาการที่พบบ่อย ๆ ภายหลังจากฉีดพ่นสารเคมี**		
วิงเวียนศีรษะ	108	75.0
แน่นหน้าอก	34	23.6
อาเจียน	25	17.4
เป็นลม	3	2.1
ไม่เคย	34	23.6
รวม	106	141.7
2. ชนิดพืชผักที่รับประทานภายหลังจากฉีดพ่นสารเคมี		
ผักบุ้งนา	46	31.9
ผักแว่น	19	13.2
ผักจุมปา	12	8.3
เตา (สาหร่าย)	3	2.1
อื่น ๆ	7	4.9
ไม่เคย	57	39
รวม	144	100

หมายเหตุ : ** ตอบ ได้มากกว่า 1 ข้อ

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบและพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
3. ชนิดสัตว์น้ำที่นำมารับประทาน ภายหลังจากการฉีดพ่น		
ปูนา	20	139
ปลา	26	18.1
หอย	9	6.3
อื่นๆ	5	3.5
ไม่เคย	73	50.7
ไม่ตอบ	11	7.6
รวม	144	100
4. อาการแพ้จากการบริโภค		
ท้องเสีย	11	7.6
เวียนศีรษะ	16	11.1
อาเจียน	14	9.7
อื่นๆ	-	-
ไม่มีอาการ	42	29.2
ไม่ตอบ	61	42.4
รวม	144	100
5. ความคิดเห็น เรื่องผลกระทบจากการใช้สารเคมี		
เห็นด้วย	102	70.8
ไม่เห็นด้วย	2	1.4
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	40	27.8
รวม	144	100

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบและพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
6. จำนวนวันที่เก็บผลผลิตภายหลังการฉีดพ่นสารเคมี (จำนวนวัน หลังการฉีดพ่นสารเคมี) (วัน)		
1-5	4	2.8
6-10	68	47.2
11-15	30	20.8
16-20	1	0.7
มากกว่า 120 วัน	11	7.6
ไม่ตอบ	30	20.9
รวม	144	100
7. การสลายตัว ฆ่า/เร็วของสารเคมีหลังฉีดพ่น		
เข้าใจ	65	45.1
ไม่เข้าใจ	74	51.4
ไม่ตอบ	5	3.5
รวม	144	100

ตารางที่ 19 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสิ่งแวดล้อม

ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	เห็นด้วย (ร้อยละ)	ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ)	ไม่ทราบ (ร้อยละ)
1. การฉีดพ่นสารเคมีฯ นอกจากจะทำให้เกิดการสะสมในอาหารแล้วยังสะสมในดิน และแหล่งน้ำได้	138(95.8)	1(1.4)	3(0.4)
2. สัตว์ปีก ประเภท นก เหยี่ยว นกเค้าแมว ที่กินแมลงและสัตว์ขนาดเล็กในทีนนาเป็นอาหาร จะได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีฯของเกษตรกรและมีผลต่อการสืบพันธุ์และวางไข่ของสัตว์ปีกเหล่านั้น	114(79.2)	1(0.7)	29(20.1)
- แมลงผสมเกสรพืชลดน้อยลง เช่น ผึ้ง	83(57.6)	6(4.2)	55(38.2)
- แมลงวัน ผีเสื้อบางชนิด แมลงอื่น ๆ			
- พืชให้ผลผลิตน้อยลง เพราะขาดแมลงผสมเกสร หรือมีไม่มากเช่นแต่ก่อน 10/20 ปีที่ผ่านมา	97(67.4)	5(3.5)	42(29.1)
3. สาเหตุที่สัตว์น้ำในนาประเภท กุ้งฝอย หอย บางประเภท ปลาหรือแม่กระทิงพืช ผักตามธรรมชาติในท้องนาบางชนิดสูญหายไปหรือลดจำนวนลงจนทำให้หาจับรับประทานได้ยากขึ้นนั้นเกิดจากเกษตรกรใช้สารเคมีฯ มากเกินไป และใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน	138(95.8)	2(1.4)	4(2.8)
4. การทิ้งกล่องบรรจุสารเคมี และขวดบรรจุสารเคมีที่ใช้หมดแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาขยะและเป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อมได้ในอนาคต ก่อให้เกิดสารพิษซึมลงสู่ดินและน้ำได้	140(97.2)	1(0.7)	3(2.1)

ตารางที่ 20 ความรู้สึกของเกษตรกรเกี่ยวกับการสูญเสียพันธุ์ของพืชผักและสัตว์บางชนิดในหมู่บ้านเนื่องจากการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ความรู้สึก	จำนวน	ร้อยละ
เสียดายไม่อยากให้เกิดขึ้น	143	99.3
ไม่รู้สึกอะไรเลย	-	-
อื่น ๆ	-	-
ไม่ตอบ	1	0.7
รวม	104	100

ตารางที่ 21 ค่า t-test ระหว่างระยะเวลาการฉีดพ่นหรือการปฏิบัติการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร กับวิธีการป้องกันตัวเองจากการได้รับพิษจากสารเคมีป้องกันศัตรูพืช

ค่า t	d.f	Sig (2-Tailed)	Mean Difference	Std. Difference	95 % Confidence lower	95 % Confidence upper
0.683	7	0.516	0.50	0.73	-1.23	2.23

จากการศึกษา พบว่า ค่าสถิติ t ที่ได้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าระยะเวลาการฉีดพ่นหรือการปฏิบัติการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ไม่มีผลต่อ วิธีการป้องกันตัวเองของเกษตรกร จากการได้รับพิษจากสารเคมีป้องกันศัตรูพืช เนื่องจากเกษตรกรที่มีความตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมีจะมีการปฏิบัติในการเตรียมการฉีดพ่น ขณะฉีดพ่นและภายหลังการฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช อย่างถูกวิธีตั้งแต่เริ่มแรก แต่ถ้าหากเกษตรกรไม่ตระหนักถึงพิษภัยตั้งแต่เริ่มแรกก็จะไม่คำนึงถึงระยะเวลาในการฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเลย

ตารางที่ 22 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของการรับรู้ข่าวสารกับความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรู กับ ลักษณะส่วนบุคคล และ ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม

ค่าความสัมพันธ์ (Pearson Correlation)	อายุ	ระดับการศึกษา	รายได้ต่อปี
พฤติกรรมของการรับรู้ข่าวสาร กับความรู้ในการใช้สารเคมีฯ	0.129	-0.016	-0.027

หมายเหตุ : * มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อปี ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าพฤติกรรมของการรับรู้ข่าวสารกับความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันศัตรู ไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะส่วนบุคคล และปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม (อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อปี) เป็นเพราะเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกพืชมาแล้วช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อให้เกิดความชำนาญหรือเรียนรู้จากการสั่งสมหรือการซึมซาบ โดยไม่รู้ตัวจากการรับนวัตกรรมผ่านสื่อต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ รวมถึงการแนะนำหรือเลียนแบบเกษตรกรเพื่อนบ้านนั่นเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมุติฐาน

ตารางที่ 23- ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีที่ถูกต้องของเกษตรกร

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พิษภัยของสารเคมีฯ	ระดับพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัด ศัตรูพืช			รวม (ร้อยละ)
	ระดับ สูง	ระดับ ปานกลาง (ร้อยละ)	ระดับ ต่ำ (ร้อยละ)	
เข้าใจ	-	3(2.1)	99(70.8)	102(70.8)
ไม่เข้าใจ	-	-	42(29.2)	42(29.2)
รวม	-	3(2.1)	141(97.9)	144(100)

ถึงแม้เกษตรกรที่มีคะแนนพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในระดับที่ต่ำ ก็ยังคงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งแสดงว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ไม่ได้มีผลต่อคะแนนพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ตารางที่ 24 เกษตรกรที่ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำเตือนในการใช้สารเคมีฉลากข้างขวดหรือข้างกล่องบรรจุสารเคมีป้องกันศัตรูพืช

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีฯ	ปฏิบัติตาม (ร้อยละ)	บางครั้ง (ร้อยละ)	ไม่ปฏิบัติ (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)
เข้าใจ	94(65.3)	8(5.6)	-	102(70.8)
ไม่เข้าใจ	2(1.4)	-	-	2(1.4)
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	39(27.1)	1(0.7)	-	40(27.8)
รวม	135 (93.8)	9(6.3)	-	144

จากตาราง พบว่า เกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำเตือนในการใช้สารเคมีบนฉลากข้างขวดหรือข้างกล่องที่บรรจุสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช แต่ยังมีเกษตรกรบางส่วนซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ปฏิบัติตามคำแนะนำเป็นบางครั้ง และเกษตรกรที่ยังไม่เข้าใจหรือยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชก็ยังปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำเตือนในการใช้สารเคมีบนฉลากข้างขวดหรือข้างกล่องบรรจุสารเคมี และพบว่าไม่มีเกษตรกรคนใดเลยที่ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำเตือนในการใช้สารเคมีบนฉลากข้างขวดหรือข้างกล่องบรรจุสารเคมี แสดงว่าเกษตรกรจะปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำเตือนในการใช้สารเคมีบนฉลากข้างขวดหรือข้างกล่องบรรจุสารเคมี ไม่ว่าเกษตรกรจะมีหรือไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชก็ตาม

ความเชื่อเรื่องการเพิ่มผลผลิตและการตลาดส่งผลให้มีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 16 ข้อ 8 ในเรื่องการใช้สารเคมีทำให้ ประหยัดค่าแรงงาน พืชผลโตเร็ว ให้ผลผลิตมาก และเรื่องราคาผลผลิตเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ใช้สารเคมี จากข้อมูลบ่งชี้เกษตรกรส่วนใหญ่เชื่อว่า การใช้สารเคมีทำให้ประหยัดค่าแรงงานในการกำจัดศัตรูพืช กำจัดวัชพืชและอื่น ๆ ทำให้พืชผลโตเร็วให้ผลผลิตมาก คิดเป็นร้อยละ 94.4 และเชื่อว่า ราคาผลผลิตเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ใช้สารเคมี คิดเป็นร้อยละ 98.6 ซึ่งแสดงว่า ความเชื่อของเกษตรกรในเรื่องการเพิ่มผลผลิตและการตลาด จะส่งผลให้เกษตรกรมีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้นด้วย

เกษตรกรที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวมีส่วนสัมพันธ์กับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 16 ข้อ 10 ในเรื่องสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป (ศัตรูพืชในธรรมชาติมากขึ้น เป็นปัจจัยกระตุ้นให้ใช้สารเคมีมาก และเข้มข้น และการปลูกพืชชนิดเดียวหรือเชิงเดี่ยว ทำให้ศัตรูพืชทำลายได้ง่าย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเมื่อสภาวะแวดล้อมเปลี่ยนไป ศัตรูพืชในธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการใช้สารเคมีมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 97.2 และเห็นว่า การปลูกพืชเชิงเดี่ยว จะถูกศัตรูพืชทำลายได้ง่าย คิดเป็นร้อยละ 88.2 ซึ่งให้เห็นเกษตรกรมีความเห็นว่า การปลูกพืชชนิดเดียวหรือเชิงเดี่ยวทำให้ถูกศัตรูพืชทำลายได้ง่าย เมื่อศัตรูพืชในธรรมชาติเพิ่มมากขึ้นจะผลักดันให้เกษตรกร ใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้น สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้แมลงและศัตรูพืชระบาดมากขึ้นเป็นผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่าทำให้แหล่งที่อยู่อาศัยของแมลงนานาชนิดถูกทำลายไป แมลงศัตรูพืชเหล่านี้จะอพยพสู่ไร่นาของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น

การเอาอย่างเพื่อนบ้านที่ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างแพร่หลายมีความสัมพันธ์ต่อการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชสูงขึ้น

จากตารางที่ 16 ข้อ 12 เรื่องความเชื่อต่อการเอาอย่างเพื่อนบ้านที่ใช้สารเคมีแล้วได้ผลผลิตสูงพบว่าเกษตรกรมีความเชื่อต่อการเอาอย่างเพื่อนบ้านที่ได้ผลผลิตสูงจากการใช้สารเคมี คิดเป็นร้อยละ 73.6 ซึ่งเรื่องนี้มาจากแนวความคิดอย่างน้อย 2 ประการ ในการเอาอย่างเพื่อนบ้าน ประการที่หนึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อที่ว่า เมื่อเพื่อนบ้านส่วนใหญ่ปลูกพืชอะไรเกษตรกรข้างเคียงก็จะปฏิบัติตาม ๆ กันไป หากผลผลิตได้ดีก็เป็นที่ชื่นชม หากผลผลิตเสียหายหรือขาดทุนก็ จะไม่มีใครตำหนิ แต่หากไปปลูกพืชแตกต่างจากเพื่อนบ้าน เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้น ก็จะถูกตำหนิจากเพื่อนบ้านและประการที่สอง ในเรื่องของปริมาณของผลผลิตที่ได้มากกว่าปกติเป็นเรื่องธรรมดาที่ศัตรูพืช ทั้งแมลงและวัชพืชรบกวนน้อยลง เกษตรกรจะได้ผลผลิตเต็มเม็ดเต็มหน่วย ทั้งขายได้ราคาสูงอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม